

Beachdan Bhòrd na Gàidhlig airson a’ Cho-chomhairleachaidh aig Ofcom

**A’ sgrùdadh mar a tha am BBC a’ coileanadh a’ phrìomh chinn-uidhe
aca agus nan adhbharan poblach a tha stiùireadh na h-obrach aca**

Cùl-fhiosrachadh

Tha Bòrd na Gàidhlig a’ cur fàilte air a’ chothrom gus beachdan a chur a-steach airson a’ cho-chomhairleachaidh leis an tiotal, A’ sgrùdadh mar a tha am BBC a’ coileanadh a’ phrìomh chinn-uidhe aca agus nan adhbharan poblach a tha stiùireadh na h-obrach aca. Tha e na dhleastanas oirnn cànan is cultar na Gàidhlig a chur air adhart agus cor a’ chànain a leasachadh. Tha e na àrd-amas dhuinn gun seas a’ Ghàidhlig mar chànan brìoghmhor is neartmhor agus i air a cleachdadh barrachd is i a’ faighinn spèis ann an Alba an latha an-diugh sa bheil iomadh cultar is cànan.

Tha e na amas dhuinn àrdachadh a thoirt air àireamh luchd-labhairt na Gàidhlig agus air na cothroman a th’ ann do dhaoine gus an cànan a chleachdadh, agus tha sinn air a chur romhainn ìomhaigh a’ chànain agus a’ chultair a thogail ann an Alba agus ann an dùthchannan eile. Tha sinn ag obair le taghadh farsaing de bhuidhnean poblach a tha dealbh is a’ cur Phlanaichean Gàidhlig an gnìomh; bidh sinn a’ toirt taic-airgid do bhuidhnean coimhearsnachd is daoine eile gus cuideachadh leis an obair ‘s na pròiseactan aca, agus bidh sinn a’ toirt comhairle do Mhinistearan na h-Alba agus do dhaoine eile a thaobh adhartachadh na Gàidhlig.

Tha e an urra ri Bòrd na Gàidhlig Plana Cànan Nàiseanta Gàidhlig ullachadh a h-uile còig bliadhna, agus tha sinn air Plana a dhealbhadh am-bliadhna airson 2017-2022. Tha Ministearan na h-Alba a’ beachdachadh air an-dràsta mus tèid fhoillseachadh.

Amasan airson na Gàidhlig

Tha trì prìomh amasan sa Phlana Cànan Nàiseanta Ghàidhlig airson 2017-2022. ‘S iad sin: fàs a thoirt cleachdadh na Gàidhlig, fàs a thoirt air ionnsachadh na Gàidhlig agus an cànan is cultar a chur air adhart. Tha àite fìor chudromach aig BBC ALBA san iomairt gus ruighinn air na trì cinn-uidhe sin a tha sa Phlana, agus tha an obair aca a’ dèanamh diofar glè mhòr agus i na taic do dhaoine a tha cleachdadh a’ chànain, agus a thaobh mar a tha i a’ cuideachadh gus Gàidhlig fhighhe a-steach ann am beatha làitheil muinntir na h-Alba agus a’ toirt cothrom don a h-uile duine gus eòlas a chur air agus tlachd a ghabhail ann an cultar na Gàidhlig.

Coimhearsnachdan Gàidhlig

Tha am Plana cuideachd a’ comharrachadh trì diofar sheòrsaichean coimhearsnachd a tha feumach air taic bho iomairtean is leasachaidhean Gàidhlig.

- Na coimhearsnachdan far a bheil a’ Ghàidhlig air a cleachdadh gu làitheil agus far a bheil ìre àrd de luchd-labhairt a’ chànain san t-sluagh, agus a’ mhòr-chuid de na coimhearsnachdan sin sna h-eileanan air taobh iar-thuath na h-Alba,
- na coimhearsnachdan a tha sìor fhàs nas motha ann am bailtean is cathair-bhailtean na dùthcha agus aonadan is sgoiltean Gàidhlig gu tric aig teis-meadhan nan coimhearsnachdan sin, agus
- a’ choimhearsnachd dhidseatach, sgaoilte air feadh an t-saoghail agus barrachd is barrachd òigridh sa choimhearsnachd sin a tha cur seachad tòrr den ùine aca an lùib mheadhanan no dibhearsain air-loidhne.

Tha coimhearsnachd na h-Alba gu lèir cuideachd fìor chudromach do dh’adhartachadh na Gàidhlig. Sheall rannsachadh ann an 2013¹ gun robh 80% den luchd-fhreagairt ag aontachadh gu mòr gu bheil Gàidhlig na pàirt susbainteach agus cudromach de dhualchas na h-Alba, agus a rèir an rannsachaidh b’ e BBC ALBA an t-adhbhar bu mhotha a thug air daoine a bhith smaoinichadh sin.

Gàidhlig agus an Eaconamaidh

Thathar air a bhith dèanamh barrachd rannsachaidh air luach eaconamach na Gàidhlig o chionn beagan bliadhnaichean agus tha an luach sin cudromach do choimhearsnachdan traidiseanta a thaobh obraichean ùra, a bhith cruthachadh beairteas agus a bhith gleidheadh an t-sluaigh. A rèir sgrùdadh a rinn Iomairt na Gàidhealtachd agus nan Eilean ann an 2014, bhathar a’ meas gum faodadh a’ Ghàidhlig suas ri £150 millean a chur ris an eaconamaidh gach bliadhna.

Ann an sgrùdadh eile, chaidh tuairmse a dhèanamh air buaidh MG ALBA (a’ bhuidheann a tha ag obair ann an com-pàirt ris a’ BhBC gus BBC ALBA a mhaoineachadh is a stiùireadh) air eaconamaidh nan eilean²:

Cosnaidhean (ILT)	49.7
Teachd-a-steach	(£) 1,282,232
Luach Iomlan a Bharrachd	(£)*1,092,822

Tuairmse air na tha cùmhnanntan airson phrògraman telebhisein a’ cur ris an eaconamaidh:

Cosnaidhean (ILT)	50.3
Teachd-a-steach	(£) 1,359,890
Luach Iomlan a Bharrachd	(£) 2,352,121

BBC ALBA agus Radio nan Gàidheal

Tha sinn an dòchas gu bheil e soilleir bhon fhiosrachadh gu h-àrd gu bheil sianalan telebhisein agus rèidio Gàidhlig fìor mhath is soirbheachail, le taghadh farsaing de phrògraman, deatamach ma tha a’ Ghàidhlig a’ dol a thighinn am feabhas ann an Alba agus ann an dùthchannan eile. Tha sinn den bheachd gu bheil feum air maoineachadh freagarrach agus siostam riaghlaidh

¹ Sgrùdadh air Beachdan Sòisealta na h-Alba 2013

² Buaidh Eaconamach MG ALBA: Aithisg Dheireannach 2015 – Reference Consultants

èifeachdach mar an dà phrìomh mheadhan gus dèanamh cinnteach gun tèid na sianalan sin a libhrigeadh mar bu chòir.

A thaobh BBC ALBA, tha sinn den bheachd gum bu chòir an sianal a bhith air a libhrigeadh ann an dòigh a tha toirt fa-near do phrìomh cheann-uidhe a' BhBC: a bhith ag obair a chum leas a' phobaill, agus iad a' frithealadh air gach seòrsa luchd-amhairc is luchd-èisteachd tro bhith libhrigeadh phrògraman is seirbheisean a tha fìor mhath, eadar-dhealaichte agus gun leiteachas agus a tha a' toirt fiosrachadh is oideachadh seachad agus sa bheil dibhearsain.

Tha BBC ALBA mar BhBC 1 do luchd na Gàidhlig, sluagh sa bheil daoine de dh'iomadh seòrsa agus a bhuineas do dh'iomadh dualchas agus aig a bheil ùidh ann am iomadh nì eadar-dhealaichte agus mar sin tha feum aca air sianal a fhritheileas air iomadachd an t-sluaigh sin.

Na Gheibhear air BBC ALBA an-dràsta

Tha am BBC an-dràsta a' cur mu 4.2 uairean gach seachdain ris na tha BBC ALBA a' craoladh. Fiù 's leis na chuireas MG ALBA ris an t-sianal, tha an sianal fhathast a' craoladh fada cus phrògraman a chaidh a shealltainn mu thràth, leis an ìre de phrògraman a tha air an ath-chraoladh aig 74% (MG ALBA 2016). Tha an suidheachadh seo na adhbhar dragha mòr.

Tha grunn phrìomh luchd-ùidhe air an dragh seo a thogail agus cho-dhùin an sgrùdadh aig Comhairle Luchd-amhairc is Luchd-èisteachd a' BhBC airson Alba, *'gun robh BBC ALBA a' dèanamh math...Gun robh an sianal a' dèanamh nas fheàrr na na targaidean a bha Urras a' BhBC air a stèidheachadh dha, ach gun robh cion maoineachaidh air, suidheachadh nach biodh seasmhach math dh'fhaodte san ùine fhada.'*

Cuideachd, tha cuid a raointean cudromach de phrògraman far a bheil feum air leudachadh is leasachadh air BBC ALBA. Tha sinn gu cinnteach den bheachd, ma tha an sianal a' dol a libhrigeadh 'taghadh farsaing agus measgaichte' de phrògraman, gum feum am BBC barrachd airgid a chur mu choinneamh an t-sianail.

Molaidhean

San Sgrìobhainn le Frèam-obrach a' BhBC, tha gealladh ann gum bu chòir don BhBC 'dèanamh cinnteach gu bheil taghadh farsaing agus measgaichte de phrògraman fìor mhath air an tabhann do dhaoine ann an Alba' ann an Gàidhlig agus tha sinn a' dèanamh gairdeachas ris a' ghealladh sin.

A' leantainn air sin, tha an co-chomhairleachadh aig Ofcom a' toirt iomradh sònraichte air iomadachd (4.119-4.127) agus bhiomaid an dùil gum biodh sin air a thoirt fa-near sna dleastanasan craolaidh a tha air am buileachadh air BBC ALBA. A bharrachd air muinntir na Gàidhlig, tha BBC ALBA a' tarraing luchd-amhairc gu math nas fharsaing, agus iad a' coimhead air spòrs, ceòl agus prògraman aithriseach agus bu chòir am mìneachadh a th' air adhbhar BBC ALBA a bhith air a leudachadh gu bhith gabhail a-steach barrachd air dìreach luchd na Gàidhlig.

Tha Ofcom air targaid de 75% a stèidheachadh airson phrògraman a chaidh a dhèanamh a dh'aona-ghnothach airson BBC ALBA agus faodaidh sin a bhith gabhail a-steach phrògraman air

an ath-chraoladh. Chan eil sin a’ fàgail dleastanas air a’ BhBC gus barrachd maoineachaidh a chur an sàs airson an t-sianail no barrachd phrògraman ùra a chruthachadh. Ach nuair a thig e gu CBBC agus CBeebies, tha Ofcom air targaidean de 400 agus 100 uair a thìde a stèidheachadh airson phrògraman ùra. Tha sinn a’ moladh gun stèidhich Ofcom targaid airson phrògraman ùra san Fhrèam-obrach agus gun tèid sgrùdadh a dhèanamh air mar a thèid sin a choileanadh.

Mholamaid cuideachd gum biodh an targaid sin co-ionann ri targaidean a gheibhear airson phrògraman ùra airson mhion-chànanan eile. Chan e a-mhàin gum bite a’ frithealadh na b’ fheàrr air luchd-amhairc is luchd-èisteachd, agus sin na phrìomh amas aig a’ BhBC, ach cuideachd le targaid nas àirde bheireadh BBC ALBA buaidh nas motha air eaconamaidh na Gàidhlig tro na gnìomhachasan cruthachail.

Tha an clàr gu h-ìosal feumail ann a bhith sealltainn mar a tha diofar ann a thaobh maoineachaidh eadar an dà shianal airson chànanan dùthchasach a dh’aindeoin ’s gu bheil ìrean ruigsinneachd na dhà dhiubh gu math coltach aig ìre nàiseanta agus am measg luchd-labhairt nan cànanan.

	Air na thathar a’ ruighinn gach seachdain sa chumantas	Ruigsinneachd a measg luchd-labhairt a’ chànan dhùthchasaich (%)	Maoineachadh a’ BhBC	Tursan Amhairc Air-loidhne
BBC ALBA	657,000*	74%	c.£7.4m	5.3m
S4C	629,000	79%	£75m	8.2m

* 15% de shluagh na h-Alba a tha nas sine na 16.

Tha S4C a’ faighinn maoineachadh a tha còrr is 10 uiread nas motha na tha BBC ALBA a’ faighinn bhon BhBC a dh’aindeoin ’s gu bheil cha mhòr an aon ìre de ruigsinneachd aca am measg luchd-labhairt nan cànanan dùthchasach aca agus a dh’aindeoin ’s gu bheil BBC ALBA a’ ruighinn air barrachd dhaoine gach seachdain. Chaidh an neo-ionannachd sin a chomharrachadh don BhBC air feadh na h-ùine a bhathar ag ùrachadh na Cairte, agus chaidh iarraidh air a’ BhBC beachdachadh air an aon ìre de phrògraman Gàidhlig a dhèanamh do BhBC ALBA agus a tha iad a’ dèanamh ann an Cuimris do S4C: 10 uairean a thìde de phrògraman ùra gach seachdain. A thaobh na ceiste mu bharrachd maoineachaidh, thuirt Comhairle Luchd-amhairc is Luchd-èisteachd a’ BhBC airson Alba ann an 2016: *‘Bu chòir don mhaoineachadh air fad airson seirbheisean Gàidhlig a’ BhBC a bhith tighinn bhon mhaoin choitchinn, agus chan ann bho bhuidseat BBC Scotland, agus bu chòir don BhBC ro-innleachd a stèidheachadh gus fuasgladh fhaighinn air neo-ionannachd neo-iomchaidh sam bith a thaobh mar a tha am BBC a’ cur maoineachadh an sàs airson seirbheisean do mhion-chànanan air feadh na RA.’*

Ged nach eil iomradh air seo ann an sgrìobhainnean a’ Cho-chomhairleachaidh seo, bu thoigh leinn cothrom a ghabhail aire Ofcom a tharraing gu na h-àiteachan a th’ aig BBC ALBA air Clàran Eileagtronaigeach nam Prògraman (EPGs), gu h-àraidh air Freeview. San ùine air thoiseach, tha sinn a’ miannachadh gun tèid na h-àiteachan a th’ aig BBC ALBA a ghleidheadh dha, oir tha sin cudromach a thaobh cho furasta ’s a tha e do dhaoine an sianal a lorg agus a thaobh a bhith dèanamh Gàidhlig na nì àbhaisteach sa chomann-shòisealta san fharsaingeachd.

Dh'fhoillsich am BBC am Plana Cruthachail aca airson 2017/18 o chionn ghoirid, agus an cois sin bha fios air mar a tha iad an dùil airgead nach beag a chosg mu choinneamh phrògraman cloinne. Tha sinn a' moladh gun tèid cuotathan aontaichte a stèidheachadh a thaobh na th' ann de shusbaint ùir a tha ga dèanamh a dh'aona-ghnothach airson prògraman cloinne Gàidhlig, agus airson nam meadhanan air-loidhne a tha ag amas air òigridh. Nì sin cinnteach gum faigh an dà raon sin an taic a tha dhìth orra a nì cinnteach gun ruig iad air an òigridh mar bu chòir agus gun tog barrachd òigridh ùidh annta.

Cuideachd sa Phlana Chruthachail tha barrachd fiosrachaidh mun t-sianal ùr a thathar a' moladh, BBC Scotland. Tha sinn a' cur fàilte air an airgead ùr agus mòr seo a thathar a' dol a chosg air telebhisean ann an Alba. Thuirte am BBC, *'Le bhith tòiseachadh sianal ùr agus le bhith cur maoinachadh ùr an sàs, tha sinn ag ràdh gum faigh BBC ALBA buannachdan follaiseach às a' sin... Tha sinn a' tomhas gun tèid againn air 100 uair a thìde a bharrachd de phrògraman a dhèanamh a dh'aona-ghnothach don t-seirbheis. An-dràsta tha sinn a' toirt dhaibh 4.2 uairean a thìde de phrògraman a dh'aona-ghnothach gach seachdain, bu thoigh leinn leudachadh de 3 uairean a thoirt air sin gu 7.2 uairean thairis air na beagan bhliadhnaichean a tha romhainn.'* (BBC Scotland a' bruidhinn ris a' Chomataidh airson Cultair, Turasachd, na h-Eòrpa agus Dàimhean Taobh A-muigh aig Pàrlamaid na h-Alba). Thug am BBC iomradh cuideachd air mar a dh'fhaodadh cothroman a bhith aig BBC ALBA agus an sianal Albannach ùr gus susbaint a chomhaoineachadh. Tha sinn a' sireadh soilleireachadh, ge-tà, a thaobh dè na buannachdan a gheibh BBC ALBA bhon mhaoineachadh seo agus tha sinn ag iarraidh gum bi am frèam-riaghlaidh a' stèidheachadh co-theacsa agus targaidean a bheir taic do BhBC ALBA agus an t-seirbheis aca.

Tha sinn cuideachd ag iarraidh gun coimhead am BBC air dè cho co-ionann 's a tha an ìre de phrògraman a thathar a' lìbhrigeadh air rèidio airson chànanan dùthchasach. An-dràsta, tha am BBC a' cosg £14.2m air Radio Cymru ach chan eil iad a' cosg ach £3.9m air Radio nan Gàidheal. Tha Radio nan Gàidheal air a bhith ruighinn gu cunbhalach air àireamh àrd (69%) de luchd na Gàidhlig ann an Alba (Aithisg Bhliadhnail a' BhBC 2015/16). Tha sinn airson gum faigh am BBC fuasgladh air an neo-ionannachd seo gus an urrainn do Radio nan Gàidheal leudachadh air an t-seirbheis a tha e a' toirt do luchd-èisteachd ann an Alba.

Cuideachd, tha Ofcom air riatanas a stèidheachadh far am feum Radio Cymru a bhith ri fhaotainn air feadh na Cuimrigh (Clàr 4 de Sheirbheisean Poblach na RA). Tha sinn ag iarraidh gun tèid an aon riatanas a stèidheachadh a thaobh mar a tha Radio nan Gàidheal ri fhaotainn ann an Alba.

San fharsaingeachd, mholamaid gum biodh amasan nas àirde is làirsinn aig Ofcom airson na Gàidhlig, a thaobh telebhisean, rèidio agus susbaint air-loidhne, agus nì sin cinnteach gum bi am BBC a' frithealadh air coimhearsnachd eadar-mheasgaichte luchd-labhairt na Gàidhlig agus na daoine aig nach eil Gàidhlig. An lùib nan amasan àrda sin: dheigheadh na targaidean, air a bheilear a' ruighinn no a' toirt bàrr, àrdachadh; dheigheadh targaidean ùra a stèidheachadh airson phrògraman ùra a thèid a shealltainn airson a' chiad uair; bhite a' dèanamh cinnteach gun deigheadh susbaint ùr a chruthachadh is a chraoladh do luchd-ionnsachaidh; agus dhèante cinnteach aig a' char as lugha nach biodh an sianal ùr BBC Scotland a' dèanamh cron air BBC ALBA, agus gu dearbha gun cuireadh e ris an ìomhaigh nàiseanta a tha air a taisbeanadh le BBC ALBA agus Radio nan Gàidheal.